

Dünya Sağlık Örgütü'nün Covid-19 Pandemisi Başlangıç Döneminde Geliştirdiği Söylemlerin Eleştirel Bir Analizi

A Critical Analysis of the Discourses Developed by the World Health Organization at the Beginning of the Covid-19 Pandemic

Öğr. Gör. Dr. Esra BÜDÜN AYDIN¹, Öğr. Gör. Dr. Ahmet AYDIN²

Öz

Bu çalışma, Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ), kendi resmi web sitesinde (who.int) COVID-19 pandemisi konusunda yayınladığı metinlerin eleştirel bir analizini içermektedir. COVID-19 pandemisi, 2019 yılının son çeyreğinden itibaren dünya gündemine oturan, günümüzde etkisini daha da artırarak, küresel bir boyuta ulaşan tarihin en önemli salgınları arasındaki yerini almıştır. Bu salgına dair açıklamaları dikkatle izlenen DSÖ, dünya çapında çeşitli zamanlarda küresel kamuoyuna açıklamalarda bulunmaktadır. Bu bağlamda DSÖ'nün COVID-19'un varoluşuna dair açıklamaları temsil ve anlam açısından eleştirel söylem analizi modellemesi ile çözümlenmiştir. DSÖ'nün medyada yer alan söylemlerinin önemi, dünya çapında fikir önderi konumunda olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum DSÖ'nün küresel kamuoyuna yönelik söylemlerinin sosyolojik ve bağlamsal düzlemde irdelenmesinin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Haber metinleri ile meşrulaşan bu söylemler, gerçek dünyadaki temsillerinin yeniden üretilmesini sağlamaktadır. Söz konusu bu temsillerin irdelenmesi açısından DSÖ'nün resmi sitesinde yer alan metinler (haber bültenleri ve beyanlar) ele alınmıştır. 1 Ocak 2020 – 31 Aralık 2020 tarihleri arasındaki toplamda 87 adet metin üzerinde gerçekleştirilen araştırmanın bulgularına göre DSÖ'nün, COVID-19 ile ilgili açık, net ve şeffaf nitelikte bilgilendirici mesajlar yayınlamanın dışında birlik, beraberlik ve ortaklaşa güç paylaşımı ile salgına yönelik güvenilir bilgi paylaşımında bulunduğu görülmüştür. DSÖ'nün küresel çapta, sağlık hizmetleri ve sağlıkla ilgili tüm konularda kamuoyu önderi olma konumunu yeniden üreten içerik paylaşımlarında ve eylemlerde bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), COVID- 19, pandemi, eleştirel söylem analizi

Makale Türü: Araştırma

Abstract

This study includes a critical analysis of the texts published by the World Health Organization (WHO) on its official website (who.int) on the COVID-19 pandemic. The COVID-19 pandemic has taken its place among the most important epidemics in history, which has been on the world agenda since the last quarter of 2019 and has reached a global dimension with an increased impact today. WHO, whose explanations regarding this epidemic are carefully monitored, makes statements to the global public at various times around the world. In this context, WHO's explanations about the existence of COVID-19 were analyzed with critical discourse analysis modeling in terms of representation and meaning. The importance of WHO's discourse in the media stems from its position as a public opinion leader worldwide. This situation has revealed the necessity of examining the discourses of WHO towards global public opinion in sociological and contextual level. These discourses, legitimized by news texts, ensure the reproduction of their representations in the real world. In order to examine these representations, the texts (news bulletins and statements) on the official website of WHO have been handled. According to the findings of the research conducted on a total of 87 texts between January 1, 2020 and December 31, 2020, WHO is not only publishing open, clear and transparent informative messages about COVID-19, but also sharing reliable information on unity, solidarity and joint power sharing on the epidemic. It has been concluded

¹Kırklareli Üniversitesi, Pınarhisar Meslek Yüksekokulu, esrabudun@klu.edu.tr

²Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, ahmetaydin@ksu.edu.tr

Atf için (to cite): Bütün Aydın, E., ve Aydın, A. (2022). Dünya Sağlık Örgütü'nün Covid-19 pandemisi başlangıç döneminde geliştirdiği söylemlerin eleştirel bir analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(2), 521-537.

that WHO shares content and acts globally that reproduce its position as the public opinion leader in health services and all health-related issues.

Keywords: World Health Organization (WHO), COVID-19, pandemic, critical discourse analysis

Paper Type: Research

Giriş

Modern dil araştırmalarının yeni bir dalı olan eleştirel söylem analizi dil, ideoloji ve güç ilişkileri arasındaki bağlantıyı ortaya çıkartmayı amaçlamaktadır. Bunun için de birçok disiplinden faydalanmaktadır. Güç, sınıf farkı, sosyal yapı ve sosyal düzen gibi temaları ön plana çıkararak bir araştırma türü olan eleştirel söylem analizi, dilin ve temsilin nasıl üretildiğini incelemektedir. Söylem analizinde metinler yeniden üretilmektedir. Söylem analizini medya metinleriyle açıklamaya çalışan Teun A. van Dijk, söylemin ardındaki toplumsal yapının nasıl dilsel kurgulara dönüştüğü ile ilgilenmektedir (Teun A. van Dijk'ten akt. Solak, 2011, s. 3).

Toplumların kitle iletişim araçlarına 20. ve 21. yüzyılda verdiği önem ile metinler ve söylemler daha da dikkat çekici bir hal almıştır. Medya, haber oluştururken ya da başlık atarken sosyal yapılardan bağımsız hareket etmemektedir. Bu haberleştirme süreci, sosyal ve ideolojik yapılar göz önüne alınarak belirlenmektedir. Dolayısıyla medyanın bu şekilde metin ve söylemler üzerine etkisinden bahsederken kurumların bu durumdan etkilenmeyeceğini söylemek mümkün değildir. Toplumları ilgilendiren önemli olay ve durumlarda kurumlar, kendi söylemlerini ve metin yazımlarını sosyo-kültürel dinamiklere uygun olarak şekillendirmesi gerekmektedir.

Günümüz dünyasını ilgilendiren en önemli gündem ise COVID- 19 salgınıdır. Bu çalışmada 2019 yılının Aralık ayında Çin'de ortaya çıkan yeni tip koronavirüs (COVID-19) pandemisi sürecinde dünyanın sağlık alanında kanaat önderi olarak gördüğü Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) söylemleri eleştirel açıdan çözümlenmiştir. Bu kapsamda toplamda 87 metin araştırmaya dahil edilmiş ve DSÖ'nün pandemi başlangıç döneminde kendi web sitesinden yayınladığı metinler eleştirel açıdan söylem modeli yoluyla analiz edilmiştir.

1. Art Alan Değerlendirmesi

1.1. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)³

Örgütün, kuruluşundan önce uzun süreli, uluslararası bir işbirliği geçmişi bulunmaktadır. Tarihsel süreçlerde sırasıyla M.Ö 412'de ortaya çıkan grip salgını, M.Ö 430'daki Atina vebası (tifüs) ve 14. yüzyılda ortaya çıkan Kara ölüm (hıyarcıklı veba), 15. yüzyılda doğu ve batı yarım kürede ortaya çıkan bulaşıcı hastalıklar (Crosby, 1972) salgının kontrolüne yönelik kıtalararası işbirliğini ortaya çıkarmış (Watts, 2003) 19. Yüzyılın ortalarında ise 14 uluslararası sağlık konferansı işbirlikleri ile resmileşmeye başlamıştır (Lee, 2014, s. 504). Ayrıca 1903 yılına kadar 14 uluslararası sözleşme kabul edilmiş ve bunlar daha sonra kodlanarak günümüzün öncüsü olan uluslararası sağlık yönetmelikleri ve ardından uluslararası sağlık tüzükleri olarak birleştirilmiştir (Lee, 2014, s. 504). Devam eden işbirlikleri 20. yüzyılın ortalarında uluslararası bir organizasyon olan Birleşmiş Milletler'de kurumsal olarak konuşulmaya başlamıştır.

Birleşmiş Milletler'in 1947 yılında gerçekleştirdiği toplantıdaki amacı, küresel çapta sağlık örgütü kurmak olmuş ve bu toplantının ardından 7 Nisan 1948 yılında DSÖ'nün kuruluşu gerçekleşmiştir (WHO, 2020b). Örgütün amacı, dünya çapında sağlık hizmetlerini geliştirmeye birlikte dünyayı güvende tutmak ve savunmasız - yoksul gruplara öncelikli hizmet edebilmek amacıyla dünya çapında çalışmaktır (WHO, 2020c). Bunun dışında DSÖ, üye devletlerin hedeflediği sağlık politikalarını, stratejilerini desteklemek amacıyla hükümetlerin ve ortakların (sivil toplum örgütleri, fonlar, vakıflar, özel sektör) sağlıkla ilgili çabalarını koordine etmektedir

³Çalışmanın bundan sonraki kısmında Dünya Sağlık Örgütü, DSÖ kısaltmasıyla verilecektir.

(WHO, 2020d). Uluslararası halk sağlığı politikasında önemli bir rol üstlenen DSÖ'nün, sağlık konusunda ülkelere teknik destek vermek, norm ve standartları belirlemek, sağlık araştırmaları konusunda gündemi şekillendirmek ve küresel çapta sağlık konuları konusunda öncülük yapmak şeklinde sorumlulukları bulunmaktadır (UKEssay, 2018). Günümüzde DSÖ'nün ana merkezi Cenevre'dir. Bunun yanında Afrika, Amerika, Güneydoğu Asya, Avrupa, Doğu Akdeniz, Batı Pasifik bölgesel ofisleri ile birlikte toplamda 6 bölgede DSÖ faaliyetlerini sürdürmektedir. Ayrıca örgüt bünyesinde 194 üye devlet bulunmaktadır (WHO, 2020e). DSÖ kurulduğu günden itibaren sağlık alanında dünya kamuoyunu bilgilendiren, yönlendiren ve organizasyonlar oluşturan bir kurum olarak hizmet etmektedir. Bu nedenle DSÖ'nün sağlık alanındaki söylemleri küresel kamuoyunun dikkatini çekmekte ve yönlendirmektedir.

1.2. Küresel Salgın COVID-19

Küresel sağlığa yönelik en son tehdit koronavirüs hastalığı (COVID-19), solunum yolunu etkileyen SARS-CoV-2 virüsünün neden olduğu bulaşıcı bir hastalıktır. Şiddetli akut solunum sendromu ile (SARS) yapısal olarak ilişkili olan bir virüstür. DSÖ bu yeni virüsü ilk olarak 31 Aralık 2019'da, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Wuhan kentinde bir grup "viral pnömoni" vakası raporunun ardından öğrenmiştir. (Fauci AS, Lane HC ve Redfield RR, 2020, s. 1268; WHO, 2020f).

Hastalık, Aralık 2019'un sonlarında Çin'in Wuhan şehrindeki Hubei eyaletinde yer alan Huanan deniz ürünleri toptancıları pazarında ortaya çıkmış, ateş, kuru öksürük ve yorgunluk belirtileri gösteren zatürre ile baş göstermiştir. İlk vaka 2019 yılının Aralık ayı sonlarında bildirilmiş ve eyaletteki kişilerin %66'sı bu salgından etkilenmiştir. 31 Aralık 2019 tarihinde yerel sağlık yetkililerin uyarısının ardından 1 Ocak 2020 yılında söz konusu Huanan deniz ürünleri toptancıları pazarı kapatılmıştır. Bununla birlikte Çin'in birçok ilinde (örneğin Hubei, Zhejiang, Guangdong, Henan, Hunan, vb.) salgının hızla yayılmasıyla birlikte birçok insan enfekte olmuştur. Daha sonra salgın Tayland, Japonya, Kore Cumhuriyeti, Vietnam, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri ve Singapur gibi birçok ülkeye yayılmıştır. Salgının insan yaşamına olan etkisinin gün geçtikçe artması ile 11 Mart 2020 tarihinde DSÖ, şiddetli solunum sendromu olan yeni tip koronavirüsü (COVID-19) pandemi olarak ilan etmiştir. Solunumun çökmesine, organ yetmezliğine ve iltihaplanmalara sebep olan yıkıcı virüs salgınında ilk 6 ayda yarım milyondan fazla insan hayatını kaybetmiştir. Günlük etkileşimin hızlı bir şekilde yavaşlaması ile insanların gündelik yaşam aktiviteleri büyük ölçüde sekteye uğramıştır. Okul ve iş gibi temel sosyal faaliyetlerin çoğu, boş zaman ve yaratıcı etkinlikler gibi genel yaşam memnuniyetinin birçoğu askıya alınmış (Marmarosh, Forsyth, Strauss ve Burlingame, 2020, s. 123) bunun yanı sıra dünya ekonomisinde de örneğine az rastlanır şekilde yıkıcı etkilere neden olmuştur (Aydın ve Güner, 2020, s. 157).

Salgın halini alan COVID-19'un genellikle insanlarda ortaya çıkan semptomları; öksürük, boğaz ağrısı, ateş, titreme, solunum güçlüğü, miyalji, yorgunluk, ishal, kusma ve bulantı olarak sıralanmıştır (Huang vd., 2020; WHO, 2020g). Şiddetli vakalarda ise COVID-19 hastalığı daha ağır seyretmekte, solunum yetmezliği, kalp rahatsızlıkları, akut solunumuna ve ölüme neden olabilmektedir (Holshue, 2020; Huang vd., 2020).

ECDC'nin⁴ açıkladığı verilere göre Aralık 2019'dan 19 Aralık 2020'ye kadar Afrika kıtasında 2.381.003, Asya kıtasında 16.782.206, Amerika kıtasında 30.889.863, Avrupa kıtasında 21.446.672, Okyanusya'da 53.569 vaka bildirilmiştir. Diğer taraftan Afrika kıtasında 56.342, Asya kıtasında 290.130, Amerika kıtasında 785.462, Avrupa kıtasında 480.572, Okyanusya 'da ise 1.159 ölüm bildirilmiştir (ECDC, 2020).

DSÖ, salgının daha da yaygınlaşmaması için bir dizi önlem önermiştir. Bunlar; fiziksel mesafe, maske takmak, kalabalık ve yakın temastan kaçmak, elleri düzenli olarak yıkamak veya öksürme ihtiyacının dirseğe ya da kâğıt mendile yapılması, maske takmadan önce, çıkartmadan

⁴European Centre for Disease Prevention and Control (Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi)

önce ve dokunduktan sonra ellerin temizlenmesidir DSÖ, özellikle maskenin ağız, burun ve çeneyi kapattığından emin olduğunda (WHO, 2020g) güvende olunabileceğini önermiştir.

DSÖ, dünya çapında sağlıkla ilgili öncü bir örgüt olmasından dolayı Çin'de ortaya çıkarak tüm dünyaya yayılan COVID-19 salgını başlangıç döneminde küresel kamuoyuna yönelik bilgilendirmeler yapmış, ülkelerin salgın yönetimindeki organizasyonlarına katkıda bulunmuştur. Bu nedenle DSÖ'nün salgın başlangıç dönemi itibarıyla geliştirdiği söylemlerin kamuoyu açısından taşıdığı önem ve bu söylemlerin kamuoyu açısından ne anlama geldiğinin belirlenebilmesi bir ihtiyaç halini almıştır. Bu çalışma da söz konusu ihtiyacı karşılamak üzere gerçekleştirilmiştir.

1.3. Eleştirel Söylem Analizi

“Söylem” kavramı söylem analizi alanında birçok farklı şekilde kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu'na göre söylem “*bir veya birçok cümleden oluşan, başı ve sonu olan bildiri, tez, söyleyiş, söyleniş, sesletim, telaffuz*” (TDK, 2020) olarak ifade edilmektedir. Yapısal ve işlevsel olarak ise söylem, iki farklı şekilde tanımlanmaktadır. Yapısal olarak cümlenin üzerinde belirli bir dil birimi iken, işlevsel olarak örneğin dil kullanımında belirli bir odak noktası halini almaktadır (Schiffrin, 1994). Yapısalcılar dil, kültür, matematik, felsefe alanında analizler gerçekleştirmiştir. Örneğin yapısalcılar dilin doğuştan geldiğini ve bireye özel olduğunu savunurken, işlevselciler ise dilin kullanımıyla ilgilenirler. Bununla birlikte bazı dilbilimciler yapısalcılık ve işlevselcilik yapısını birbirlerini besleyen, tamamlayan dil işlevini inceler ve alternatif bir söylem sunarlar. Söylem metinden farklıdır, çünkü dilbilimsel süreçleri içermektedir. Bir diğer anlamda yazılı metin, sözlü eylem tarafından gerçekleştirilen soyut bir teorik yapıdır ve aynı zamanda bunun tersi de söz konusu olabilmektedir (Brown ve Yule, 1983; Teun A. van Dijk, 1977). Teun A. van Dijk'e göre söylem, iletişim, eylem ve etkileşim biçimleri ile sosyal bilinç tarafından izlenmektedir. Aynı durum sosyal olayları ve sosyal kurumları ve bunlar arasındaki güç ilişkilerini anlamak için de geçerli olmaktadır (Teun A. van Dijk, 1993, s. 157).

Foucault'a göre “söylem”, farklı bir yaklaşım sergilemektedir ve söylemin özelliği kuşkuları üzerine çekmesidir. Bu, sözlü ya da yazılı ortaya konmuş söylemin maddi gerçekliği içerisindeki özelliğinden ortaya çıkan kaygı veya kuşunun kendisidir (Doyuran, 2018:306). Söylem kavramı pek çok yerde farklı ifade edilmektedir. Özellikle eleştirel söylem analizinde söylem, metinlerin yorumlanması ve üretilmesiyle birlikte kendisini yeniden var etmektedir.

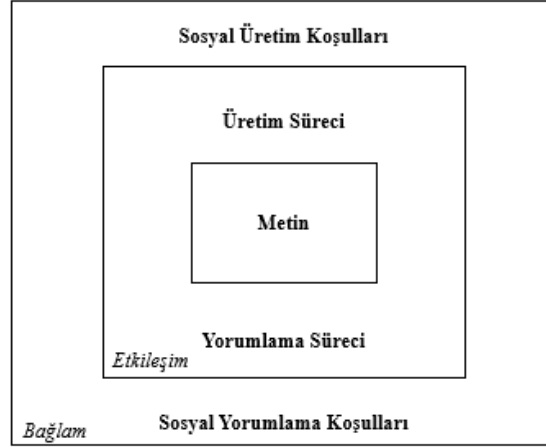
Kitle iletişim araçlarının geçmişten günümüze toplumsal gerçekliği büyük ölçüde inşa etmesi, toplumlar üzerinde güçlü etkisinin bir kanıtıdır. Medya söylemlerinin, toplum üzerinde bu denli etkili olması, söylem ve toplum ilişkisinin gücünü ortaya koymaktadır (Koca, 2019, s. 146). Bu açıdan eleştirel söylem analizi pek çok farklı disiplinden faydalanan ayrıcalıklı bir yaklaşımdır.

Eleştirel söylem analizi 20. yüzyılın ortalarından itibaren dilbilimsel çalışmaların ötesinde birçok farklı alanda kullanılabilen disiplinler arası çalışma biçimidir (Doyuran, 2018, s. 314). Eleştirel söylem analizinde toplum, bilinç ve söylem üzerine yoğunlaşan Teun A. van Dijk, sosyo-politik bağlamda metinlerin nasıl yeniden üretildiğini incelemektedir. Eleştirel söylem analizinde metin nasıl konumlandırılır? Bu konumlandırma kimin çıkarına hizmet eder veya kimin çıkarı reddedilir? Bu konumlandırmanın sonuçları nelerdir? gibi soruların cevaplarına söylem analizi yolu ile erişilmektedir (Janks, 1997, s. 329). Ayrıca Fairclough (1989, 1995) eleştirel söylem analizinin birbirleriyle ilişkili 3 boyuttan bahsetmektedir. Bunlar;

1. Analiz nesnesi (sözlü, görsel veya sözlü ve görsel metinler dahil);
2. Nesnenin insanlar tarafından üretildiği ve alındığı süreçler (yazma / konuşma / tasarlama ve okuma / dinleme / görüntüleme);
3. Bu süreçleri yöneten sosyo-tarihsel koşullar.

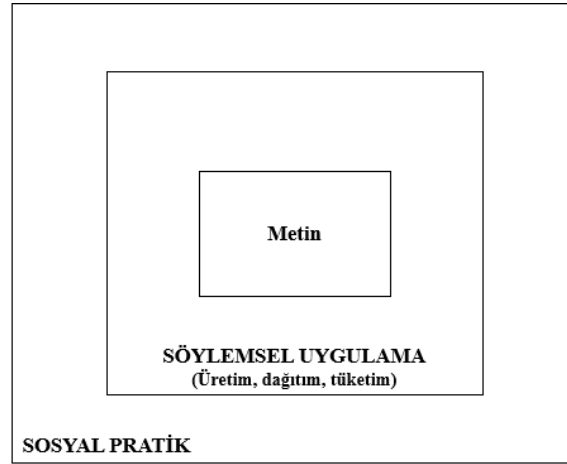
Bu 3 boyutlu yaklaşımda Fairclough, söylemin üç boyutu olduğunu öne sürmektedir. Bunlar sırasıyla; metin, etkileşim ve bağlamdır (Şekil 1). Daha sonra Fairclough 1992 yılında değişiklikler yaparak ilk üç boyutlu yaklaşıma dayalı olarak yeni değişiklikler (Şekil 2) önermiştir. Bunlar metin, söylemsel uygulama ve sosyal uygulamadır. Bu değişim, metnin iletişim sürecinin veya söylemsel uygulamanın üretimi olduğunu göstermektedir. Sosyal pratik ve metin arasındaki ilişki, üretim, dağıtım ve tüketim yoluyla söylemsel pratik aracılığıyla yapılmaktadır.

Şekil 1. Metin, etkileşim ve bağlam olarak söylem

Kaynak: Fairclough, 1989, s. 25

Şekil 2. Metin, söylemsel uygulama ve sosyal pratik olarak söylem

Kaynak: Fairclough, 1992, s. 73

Teun A. van Dijk söylem ve sosyal boyut arasındaki ilişkiyi vurgularken bunun zihinsel süreçlerce ortaya çıktığını belirtmektedir. Fairclough ise bu görevin metinlerin üretim ve tüketimi sayesinde yerine getirildiğini öne sürmektedir (Karaduman, 2017, s. 39). Teun A. van Dijk söylem analizini büyük ve küçük yapılar olmak üzere iki başlık altında sunmaktadır. Bunlar küçük (mikro) yapılar olarak sentaktik (söz dizimsel), sözcük, retorik analizler ve uyum olurken, büyük (makro) yapılar olarak şematik analiz ve tematik analiz olarak alt bir kategoriye oluşturmaktadır (Koca, 2019, s. 146). Teun A. van Dijk'e göre toplumsal denetimin söylem yoluyla uygulanmasının en önemli özelliği söylemin denetimi ve yeniden üretimidir. Bu nedenle Teun A. van Dijk, söylemin üretilme pratikleri üzerine daha fazla yoğunlaşmaktadır.

Dilin kullanımı olarak sözel etkileşim ve iletişim, toplumsal düzenin küçük düzeyine aitken, toplumsal gruplar arasındaki eşitsizlik ve tahakküm, iktidar gibi kavramlar ise büyük (makro) düzeydeki analizlere aittir (Tomgüshehan, 2017, s. 23).

Toplumların bazı ayrıcalıklı kurumlar tarafından güçlü şekilde yönlendirilmeleri söz konusu olabilmektedir. Bahsi geçen bu kurumların, söylemler vasıtasıyla kamuoyunun dikkatini ve ilgisini çekmesi fikir lideri konumunda olmalarından kaynaklanmaktadır. DSÖ, sağlık alanında küresel kamuoyunun söylemlerini kabul ettiği/onayladığı bir kurumdur karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle DSÖ'nün söylemlerinin küresel kamuoyu üzerindeki etkisi oldukça fazladır. Bu etkiden yola çıkılarak söz konusu çalışmada DSÖ'nün COVID-19 pandemisi başlangıç döneminde geliştirdiği söylemlerin eleştirel bir çözümlemesi yapılmıştır.

2. Yöntem

Çalışmada, DSÖ'nün küresel kamuoyuna yönelik olarak gerçekleştirdiği söylemlerin eleştirel bir analizi yapılmıştır. Nitel veri elde edilmesinde DSÖ'nün resmi sitesi olan who.int/news bağlantısından yararlanılmış, metinler (haberler ve beyanlar) kategorilere ayrılmış ve Teun A. van Dijk'in eleştirel söylem yaklaşımı çerçevesinde analiz edilmiştir. DSÖ'nün resmi sitesindeki (who.int) tüm veriler aslına uygun şekilde Türkçeye çevrilmiş ve alanında uzman iki akademisyen tarafından kontrol edilerek analiz gerçekleştirilmiştir.

Çalışma pandeminin başlangıç dönemiyle ilgili olarak COVID-19 ile ilgili güncel veri sunması ve DSÖ'nün söylemlerini eleştirel açıdan analiz eden öncü bir çalışma olması açısından önem arz etmektedir. Çalışma 1 Ocak- 31 Aralık 2020 tarihlerini kapsayan 1 yıllık bir süreçten elde edilen veriler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. DSÖ'nün ilgili tarihleri arasında bulunan toplamda 187 haberinden/beyanından 87 tanesinin COVID-19 pandemisi ile ilgili olduğu saptanmıştır. Bu metinlerin aylara göre istatistiksel dağılımı aşağıda verilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Dünya Sağlık Örgütü'nün 1 Ocak- 31 Aralık 2020 tarihleri arasında yayınladığı metinlerin istatistiksel dağılımı

Aylar ve haber sayısı	Ocak 2020	Şubat 2020	Mart 2020	Nisan 2020	Mayıs 2020	Haziran 2020	Temmuz 2020	Ağustos 2020	Eylül 2020	Ekim 2020	Kasım 2020	Aralık 2020	
Toplam haber/beyan sayısı	n.187	13	15	13	25	24	17	12	11	14	15	18	10
	%100	7,0	8,0	7,0	13,4	12,9	9,1	6,4	5,8	7,4	8,0	9,7	5,3
Toplam metin (haber/beyan) içindeki COVID-19 istatistiği	n.87	3	6	9	13	10	6	8	6	8	7	6	5
	%100	3,5	6,9	10,4	15,0	11,5	6,9	9,2	6,9	9,2	8,0	6,9	5,6
Diğer	n.100	10	9	4	12	14	11	4	5	6	8	12	5
	%100	10	9	4	12	14	11	4	5	6	8	12	5

Çalışmanın amacı, DSÖ'nün, belirlenen tarih aralığında yayınladığı COVID-19 ile ilgili metinlerinin (haberler ve beyanlar) eleştirel açıdan söylem çözümlemesini gerçekleştirmektir. Çalışmanın ana sorunsalı, DSÖ'nün, 1 yıllık süreçte COVID-19 pandemisi ile ilgili yayınladığı haber ve beyanlarının eleştirel söylem çözümlemesi açısından değerlendirmesi nedir? sorusunun cevabına yöneliktir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- DSÖ, COVID-19 pandemisi ile ilgili yayınladığı metinlerinin (haberler ve beyanlar) tematik ve şematik yapı çözümlemesi nasıldır?

- b. DSÖ, COVID-19 pandemisi ile ilgili yayınladığı metninin (haberler ve beyanlar) sentaktik yapı, sözcük seçimleri ile haber retorisi nasıl sunulmuştur?
- c. DSÖ, COVID-19 pandemisi ile ilgili yayınladığı metninin (haberler ve beyanlar) istatistiksel değerlendirmesi (görsel, spot kullanımı, haber ve beyan ayrımı gibi) nasıldır?

Yukarıda sıralanan araştırma sorularını cevaplandırmak için DSÖ'nün ilgili tarih aralığında resmi sitesinden ana teması "COVID-19 pandemisi" olan metinler ele alınmıştır. Sosyal bilimlerde dilbilimsel, bilişsel ve söylemin analitik açıdan incelenmesi algı ile gerçek arasındaki ayrımın aydınlatılması açısından oldukça önemli argümanlar sunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında dilin bağlamsal arka planının bağlamsal açıdan algılanışının analizi sadece söylemin değil sosyal yapının da bir analizini ortaya koymaktadır. Teun A. van Dijk, sosyo-bilişsel açıdan söylemin gücüne odaklanmaktadır. Çünkü söylem, toplumun bir konu/durum/olay ile ilgili hem bilişsel hem de psikolojik olarak algılama şeklini belirleyen eşsiz bir güçtür.

3. Bulgular

Araştırma konusu makro ve mikro yapı çözümlemesi yoluyla analiz edilmiştir. Makro yapı çözümlemesinin tematik kısmında, başlıklar, haber girişleri (spotlar) ve kullanılan fotoğraflar açısından bir değerlendirme yapılmıştır. Şematik kısmında ise COVID-19 pandemisinin sunumu ile ilgili tüm söylemin bir değerlendirmesi yapılmıştır. Mikro yapı çözümlemesinin sentaktik kısmında cümle yapıları (gramer yapısı) ile ilgili yorumlar yapılırken, metinlerin retorik açıdan bir değerlendirmesi yapılmıştır.

3.1. Makro Yapı

3.1.1. Tematik Yapı Çözümlemesi

Bu çözümleme başlığı altında DSÖ'nün COVID-19 ile ilgili yayınladığı haber ve beyanlarının başlık, haber girişi ve fotoğraf kullanımı açısından bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Başlıklar: DSÖ'nün 1 Ocak- 31 Aralık 2020 tarihleri arasında yayınladığı toplamda 187 haber/beyan bulunmaktadır. Bu haber/beyanlardan COVID-19 ile ilgili olan toplamda 87 metin (61 haber bülteni, 26 beyan) değerlendirmeye alınmıştır. Bu metinlerin başlık bilgisine bakıldığında genel eğilim, COVID-19 pandemisinin başlangıcından bu yana küresel çapta dünyanın yaşadığı sağlık gelişmelerini konu ettiği görülmektedir. Bu gelişmeler neticesinde zaruri hale gelen aşı çalışmaları ile ilgili ortak bildirimler yayınlanmıştır. COVID-19 pandemisinin sona erdirilmesine yönelik açılan fonlar, destekleyen kuruluşlara yer verilmiştir. Salgın nedeniyle diğer birçok sağlık sorununa ilişkin hizmet alımlarında yaşanan sıkıntılar küresel kamuoyu ile paylaşılmıştır. Çocuk ve yetişkinlerde ortaya çıkan ruhsal problemler ve bunların neticesinde bireylerin ruhsal motivasyonlarının yükseltilmesi için gerçekleştirilen etkinliklere yer verilmiş, duyuruları yapılmıştır. Ülkeler özelinde koronavirüs pandemisinin ne durumda olduğuna dair bilgilendirmeler yapılmıştır. Haber ve beyan metninin başlık ile tarih bilgisi aşağıdaki gibidir:

Tablo 2. DSÖ'nün 1 Ocak-31 Aralık 2020 tarihleri arasında sunduğu metinler

	Haber- Beyan Başlığı	Yayınladığı Tarih
1.	Tayland'da yeni koronavirüs hakkında DSÖ açıklaması	13 Ocak 2020
2.	Uluslararası Sağlık Tüzüğü (2005) Acil Durum Komitesi'nin yeni koronavirüs salgını (2019-nCoV) ile ilgili ilk toplantısına ilişkin açıklama	23 Ocak 2020
3.	DSÖ, Çin liderleri koronavirüs salgınına karşı mücadelede sonraki adımları tartışıyor	28 Ocak 2020
4.	Uluslararası Sağlık Tüzüğü (2005) Acil Durum Komitesi'nin yeni koronavirüs salgını (2019-nCoV) ile ilgili ikinci toplantısına ilişkin açıklama	30 Ocak 2020
5.	Yeni koronavirüse hazırlık ve müdahale küresel planı için 675 milyon ABD doları gerekiyor	5 Şubat 2020
6.	DSÖ, yeni koronavirüs için araştırma ve yeniliği hızlandıracak	6 Şubat 2020
7.	Dünya uzmanları ve fon sağlayıcıları COVID-19 araştırması için öncelikleri belirledi	12 Şubat 2020
8.	13 Şubat 2020'de COVID-19 ile ilgili medya brifinginde DSÖ Sağlık Acil Durumları Programı İcra Direktörü Dr.Michael Ryan'ın sözleri	13 Şubat 2020

Tablo 2 (devamı). DSÖ'nün 1 Ocak-31 Aralık 2020 tarihleri arasında sunduğu metinler

9.	Turizm ve COVID-19 Üzerine Ortak Bir Açıklama - UNWTO ve WHO'dan Sorumluluk ve Koordinasyon Çağrısı	27 Şubat 2020
10.	BM, savunmasız ülkelerin koronavirüsün yayılmasıyla savaşmasına yardımcı olmak için 15 milyon ABD doları finanse etti	1 Mart 2020
11.	Dünya çapında sağlık çalışanlarını tehlikeye atan kişisel koruyucu ekipman eksikliği	3 Mart 2020
12.	100.000'i aşan COVID-19 vakalarına ilişkin DSÖ açıklaması	7 Mart 2020
13.	DSÖ, BM Vakfı ve ortakları, türünün ilk örneği olan COVID-19 Dayanışma Müdahale Fonunu başlattı	13 Mart 2020
14.	ICC-WHO Ortak Açıklaması: COVID-19 ile mücadele için eşi görülmemiş bir özel sektör eylem çağrısı	16 Mart 2020
15.	Koronavirüsü atlatmaya yönelik beş adım	23 Mart 2020
16.	DSÖ Genel Direktörü, G20'yi COVID-19 'a karşı birlikte Savaşmaya Çağırıyor	26 Mart 2020
17.	COVID-19 hakkında bilgi paylaşımı	29 Mart 2020
18.	DSÖ, ülkelerin COVID-19 salgını sırasında temel sağlık hizmetlerini sürdürmelerine yardımcı olmak için kılavuzlar yayınladı	30 Mart 2020
19.	DSÖ ve UNICEF, COVID-19 Dayanışma Müdahale Fonu aracılığıyla pandemik müdahale konusunda ortak olacak	3 Nisan 2020
20.	DSÖ ve Küresel Vatandaş duyurdu: "Tek Dünya: Birlikte Evde" COVID-19 salgınına karşı mücadelede sağlık çalışanlarını desteklemek için küresel bir yayın	6 Nisan 2020
21.	DSÖ ve ortaklar hemşirelere acil yatırım çağrısı yapıyor	7 Nisan 2020
22.	Ortak Liderlerin açıklaması - Çocuklara yönelik şiddet: COVID-19 pandemisinin gizli krizi	8 Nisan 2020
23.	Çocukların ve gençlerin COVID-19 ile baş etmelerine yardımcı olmak için çocuk hikaye kitabı yayımlandı	9 Nisan 2020
24.	COVID-19 aşısı geliştirme konusunda işbirliği için kamuoyu açıklaması	13 Nisan 2020
25.	BM kuruluşları, COVID-19 ile savaşmak için küresel acil durum tedarik sistemini finanse etmek için acil çağrı yayınladı	20 Nisan 2020
26.	ITU-WHO Ortak Açıklaması: COVID-19'u yenmek için bilgi teknolojilerini serbest bırakmak	20 Nisan 2020
27.	Denizcilerin tıbbi sertifikaları, gemi sağlık sertifikaları ve COVID-19 salgını bağlamında denizcilerin tıbbi bakımına ilişkin Ortak Açıklama	22 Nisan 2020
28.	Kritik sağlık hizmetleri olmadan risk altındaki aşılama kapsamındaki zorlu kazanımlar, WHO'ya uyarıda bulunuyor	23 Nisan 2020
29.	Küresel liderler, her yerde herkesin COVID-19 için yeni aşılara, testlere ve tedavilere erişebilmesini sağlamak için birleşiyor	24 Nisan 2020
30.	Taahhüt ve eylem çağrısı: Yeni COVID-19 sağlık teknolojilerini hızlandırmak için küresel işbirliği	24 Nisan 2020
31.	Arşiv: WHO Zaman Çizelgesi - COVID-19	27 Nisan 2020
32.	DSÖ ve Avrupa Yatırım Bankası, gelecekteki pandemilerle yüzleşmek için COVID-19 ile mücadele ve dayanıklı sağlık sistemleri oluşturma çabalarını güçlendiriyor	1 Mayıs 2020
33.	Uluslararası Sağlık Tüzüğü (2005) Acil Durum Komitesi'nin koronavirüs hastalığı salgını (COVID-19) ile ilgili üçüncü toplantısına ilişkin açıklama	1 Mayıs 2020
34.	Çiçek Hastalığını Yok Etme Anısına - COVID-19 ve diğer hastalıklar için bir umut mirası	8 Mayıs 2020
35.	DSÖ beyanı: Tütün kullanımı ve COVID-19	11 Mayıs 2020
36.	UNODC, WHO, UNAIDS ve OHCHR hapishanelerde ve diğer kapalı ortamlarda COVID-19 hakkında ortak açıklama	13 Mayıs 2020
37.	DSÖ: İnsanlar daha uzun ve daha sağlıklı hayatlar yaşıyor, ancak COVID-19 ilerlemeyi yoldan çıkarmakla tehdit ediyor	13 Mayıs 2020
38.	DSÖ ve Kosta Rika, herkes için COVID-19 sağlık ürünlerine erişim sağlamak için teknoloji havuzlama girişimini izliyor	15 Mayıs 2020
39.	Tarihi sağlık derlemesi, COVID-19 küresel bağlılıkla sona eriyor	19 Mayıs 2020
40.	COVID-19 rutin aşılama çabalarını aksattığından, difteri, kızamık ve çocuk felci gibi hastalık riski altında olan en az 80 milyon çocuk, Gavi, WHO ve UNICEF'i uyarıyor	22 Mayıs 2020
41.	Uluslararası topluluk, COVID-19 ile savaşmak için açık araştırma ve bilimi desteklemek için mitingler düzenliyor	29 Mayıs 2020
42.	COVID-19, bulaşıcı olmayan hastalıklar için sağlık hizmetlerini önemli ölçüde etkiliyor	1 Haziran 2020
43.	Çin Halk Cumhuriyeti, Pekin'de bir COVID-19 vakalarını takip ediyor	13 Haziran 2020
44.	DSÖ, kritik derecede hasta COVID-19 hastalarının tedavisinde deksametazon kullanımıyla ilgili ön sonuçları memnuniyetle karşılamaktadır	16 Haziran 2020
45.	Dünya Sağlık Örgütü, halka Bay Bean'in Temel COVID-19 Kontrol Listesi aracılığıyla tetikte kalmasını öneriyor	22 Haziran 2020
46.	IOC, COVID-19 ile savaşmak için WHO ve Birleşmiş Milletler ile güçlerini birleştirdi	23 Haziran 2020
47.	WHO'nun COVID-19 'a tepkisinin zaman çizelgesi	29 Haziran 2020
48.	DSÖ, COVID-19 için hidroksiklorokin ve lopinavir / ritonavir tedavi kollarını durdurdu	4 Temmuz 2020
49.	DSÖ: HIV ilaçlarına erişim, AIDS tepkisinin durması nedeniyle COVID-19'dan ciddi şekilde etkilendi	6 Temmuz 2020
50.	DSÖ uzmanları Çin'e seyahat edecek	7 Temmuz 2020
51.	Küresel COVID-19 tepkisinin bağımsız değerlendirmesi duyuruldu	9 Temmuz 2020
52.	WHO ve UNICEF, COVID-19 sırasında aşılarda azalması konusunda uyardı	15 Temmuz 2020
53.	150'den fazla ülke COVID-19 aşısı küresel erişim tesisinde yer aldı	15 Temmuz 2020
54.	DSÖ Genel Direktörü, COVID-19 ile yüzleşmek için İspanya'nın fedakarlıklarına ve liderliğine saygı durumunda bulunuyor	16 Temmuz 2020
55.	Küresel COVID-19 müdahalesi için hayati yasal bilgiler ve destek sağlayan yeni COVID-19 Hukuk Laboratuvarı	22 Temmuz 2020

Tablo 2 (devamı). DSÖ'nün 1 Ocak-31 Aralık 2020 tarihleri arasında sunduğu metinler

56.	Uluslararası Sağlık Tüzüğü (2005) Acil Durum Komitesi'nin koronavirüs hastalığı salgını (COVID-19) ile ilgili dördüncü toplantısına ilişkin açıklama	1 Ağustos 2020
57.	COVID-19 Acil Durum Komitesi, uzun vadede müdahale çabalarına duyulan ihtiyacı vurguluyor	1 Ağustos 2020
58.	Dünyadaki 5 okuldan 2'si COVID-19 salgını öncesinde temel el yıkama tesislerinden yoksundu - UNICEF, DSÖ	13 Ağustos 2020
59.	INCB, WHO ve UNODC'dan COVID-19 salgını sırasında uluslararası kontrollü ilaçlara erişimlere ilişkin bildiri	14 Ağustos 2020
60.	172 ülke ve COVID-19 aşısı Küresel Erişim Tesisi ile ilgilenen çok sayıda aday aşısı bulunuyor	24 Ağustos 2020
61.	DSÖ küresel nabız anketinde, ülkelerin% 90'ı COVID-19 pandemisinden bu yana temel sağlık hizmetlerinde aksaklıklar olduğunu bildirdi	31 Ağustos 2020
62.	Kuruluşlar, COVID-19'un önlenebilir çocuk ölümlerini ortadan kaldırmaya yönelik onlarca yıllık ilerlemeyi tersine çevirebileceği konusunda uyarıyor	9 Eylül 2020
63.	Koronavirüs Küresel Tepki: COVID-19 Araçlarına Erişim-Hızlandırıcı Kolaylaştırma Konseyi açılış toplantısı düzenledi	10 Eylül 2020
64.	İlk ACT-Accelerator Kolaylaştırma Konseyi toplantısından açıklama	10 Eylül 2020
65.	Hastaları güvende tutmak için sağlık çalışanlarını güvende tutun: DSÖ	17 Eylül 2020
66.	Dünya çapındaki ekonomiler resmi olarak COVAX tesisine kaydolurken COVID-19'a küresel yanıt için destek	21 Eylül 2020
67.	COVID-19 infodemicini yönetmek: Sağlıklı davranışları teşvik etmek ve yanlış bilgi ve dezenformasyondan kaynaklanan zararı azaltmak	23 Eylül 2020
68.	Düşük ve orta gelirli ülkeler için 120 milyon uygun fiyatlı, kaliteli COVID-19 hızlı testi sağlamak için küresel ortaklık	28 Eylül 2020
69.	BM, COVID-19'u sona erdirmek için hayat kurtaran testlere, tedavilere ve aşılarla erişimi desteklemek için son vaatlerde yaklaşık 1 milyar doları memnuniyetle karşıladı	30 Eylül 2020
70.	Bir sonraki pandemiyi önlemenin en iyi zamanı şu an: Ülkeler daha iyi acil durum hazırlıkları için güçlerini birleştiriyor	1 Ekim 2020
71.	COVID-19 çoğu ülkede ruh sağlığı hizmetlerini aksatıyor, WHO anketi	5 Ekim 2020
72.	COVID-19'un insanların geçim kaynakları, sağlıkları ve gıda sistemlerimiz üzerindeki etkisi	13 Ekim 2020
73.	Birlikte Çalışma Denemeleri COVID-19 için amaca uygun hale getirilmiş ilaçların etkinliğine ilişkin kesin kanıtları rekor sürede üretiyor	15 Ekim 2020
74.	Kim Sledge ve istediğimiz Dünya, COVID-19'a yanıt olarak "Biz Aileyiz" birlik marşını yeniden kaydetmek ve küresel halk sağlığı ihtiyaçlarına odaklanmak için WHO Vakfı ile ortak çalışma	19 Ekim 2020
75.	Dünya Sağlık Örgütü ve Wikimedia Vakfı, Wikipedia'da COVID-19 hakkında güvenilir bilgilere erişimi genişletiyor	22 Ekim 2020
76.	COVID-19 yayılımı hızlandıkça, UST Acil Durum Komitesi işe yarayan önlemlere odaklanmayı teşvik ediyor	30 Ekim 2020
77.	COVID-19 tepkisi ve küresel sağlık öncelikleri için Dünya Sağlık Kurulu çizelgeleri süreci	5 Kasım 2020
78.	COVID-19 ilaçları ve aşıları konusunda küresel düzenleyici uyumluluğun iyileştirilmesi ihtiyacına ilişkin WHO-ICMRA ortak bildirisi	6 Kasım 2020
79.	ŞİMDİ ÇIKTI: "Biz Aileyiz" in özel baskı kapağı WHO Vakfı'nın Destek bölümünde indirilebilir	9 Kasım 2020
80.	COVID-19 Müdahalesi sırasında Uluslararası Sağlık Tüzüğü'nün İşleyişine İlişkin İnceleme Komitesi Başkanı (2005) tarafından 73.Dünya Sağlık Kurulu'na devam eden Açıklama	9 Kasım 2020
81.	COVID-19 Araç Hızlandırıcı taahhütlerine erişim, Paris Barış Forumu da dahil olmak üzere yeni katkılarının ardından 5,1 milyar ABD dolara ulaştı	13 Kasım 2020
82.	COVID-19 Yanıtında Veri Koruma ve Gizlilikle İlgili Ortak Bildirim	19 Kasım 2020
83.	Yeni kontrol listesi, okulların yeniden açılmasını ve COVID-19 canlanmalarına hazırlanmalarını destekliyor	11 Aralık 2020
84.	250 milyon üyeyi temsil eden dünyanın en büyük gençlik örgütleri ve DSÖ, COVID-19'un gençler üzerindeki yıkıcı etkilerine yanıt vermek için küresel seferberlik başlattı	14 Aralık 2020
85.	COVAX, umut vaat eden COVID-19 aşısı adaylarına erişmek için ek anlaşmalar duyurdu; 2021'in ilk çeyreğinden itibaren küresel kullanıma sunmayı planlıyor	18 Aralık 2020
86.	COVID-19 aşılarının kabulü ve alımı için davranışsal hususlar	21 Aralık 2020
87.	DSÖ, bir COVID-19 aşısı için ilk acil kullanım doğrulamasını yayımladı ve adil küresel erişim ihtiyacını vurguluyor.	31 Aralık 2020

Haber/beyan girişi açısından bakıldığında incelenen 87 metnin tamamında başlık kullanıldığı görülmektedir. Başlıklar genellikle içerik ile doğrudan bağlantılı cümle veya kelimeler ile kurgulanmıştır.

Spotlar: Spot kullanımına bakıldığında ise 87 metnin 3 tanesinde spot başlık kullanıldığı 18 tanesinde ise spot kullanılmadığı saptanmıştır (Grafik 1). Spotların içeriğinde genel olarak ana olay örgüsünün bir özeti verilmiştir. Aşağıda spot ve spot başlık örnekleri verilmiştir:

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), hükümetleri ve sağlık hizmetleri liderlerini sağlık çalışanları ve hastaların sağlığı ve güvenliğine yönelik kalıcı tehditleri ele almaya çağırılmaktadır.

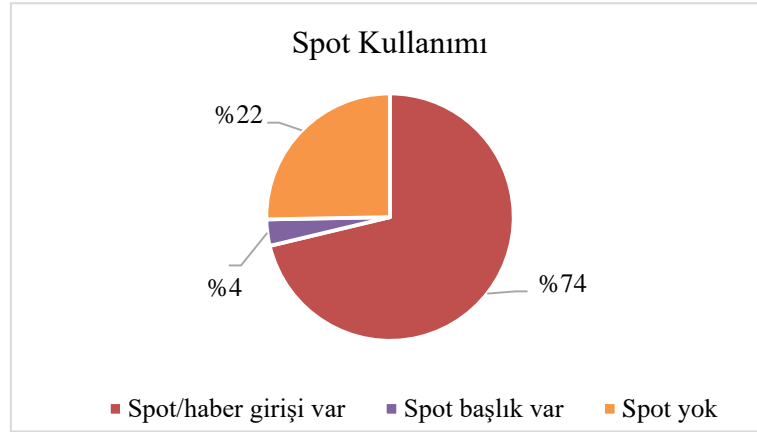
Ülkeler, kesintilerin etkisini azaltmak ve hizmetlerin devam etmesini sağlamak için yenilikçi yollar arıyor.

Bugün yayınlanan bir DSÖ anketine göre, COVID-19 salgını başladığından beri bulaşıcı olmayan hastalıklar (NCD'ler) için önleme ve tedavi hizmetleri ciddi şekilde kesintiye uğradı. Mayıs ayında 155 ülke tarafından 3 haftalık bir süre içinde tamamlanan anket, etkinin küresel olduğunu, ancak en çok düşük gelirli ülkelerin etkilendiğini doğruladı.

"Paylaştığımız insanlığımız, ortak tehdidimizin panzehiri olsun"-Dr Tedros

DSÖ'nün haber girişleri/spotlarına bakıldığında, ana olay örgüsünün bir özetinin verildiği görülmektedir. Genellikle tekil zamirler ile eylemlerin özetlendiği görülmektedir.

Grafik 1. DSÖ'nün COVID-19 ile ilgili yayınladığı metinlerdeki spot kullanımına ilişkin veriler

Spot başlık örnekleri: WHO, BM, UNICEF, UNDP, UNESCO, UNAIDS, ITU, UN Global Pulse ve IFRC'den ortak açıklama

Yeniden başlatılan 73. Dünya Sağlık Asamblesi'nin A Komitesi'nin ilk oturumunda, 9 Kasım 2020'de yapılan açıklama

Başlıkların genel kurgulanış biçimine bakıldığında içerikle ilgili bilgi verdiği ancak metine özel yer, zaman bilgisine yer verilmemiştir. Genellikle açıklamayı yapan kişi/kurum ve açıklamasının konusuna ilişkin kısa bir bilgilendirme yapılmıştır.

Görsel kullanımı: Çalışmada incelenen 61 haber bülteninden 55'inde, 26 beyandan ise 24'ünde görsel kullanılmıştır. Görsellerin genel olarak metin içeriğine uygun olarak kullanıldığı görülmektedir. Örneğin küresel kamuoyunda COVID-19'a karşı birleşmeyi ve güçlü olmayı ileten mesajda dünyayı saran eller görseli kullanılırken, COVID-19 pandemisi önce dünya genelinde 5 okuldan 2'sinde temel yıkama olanaklarından eksik olan ülkelerin bildiriminde ellerini suya tutan bir kız çocuğunun görseli kullanılmıştır. Bunların dışında kullanılan diğer görseller de zaman zaman ilgili haber veya beyanlarda tekrar kullanıldığı görülmektedir. Her haber bülteni ve beyan için ayrı görsel tesis edildiği ancak bazılarında tekrara düşüldüğü görülmüştür.

3.1.2. Şematik Yapı Çözümlemesi

Bu çözümleme başlığı altında DSÖ'nün COVID-19 ile ilgili yayınladığı metinlerin (haber ve beyanlar) ana olay örgüsü, art alan bilgisine ilişkin bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Durum Değerlendirmesi: COVID-19, 2019 yılının Aralık ayında Çin'in Hubei Eyaleti, Wuhan kentinde ortaya çıkmış, yeni koronavirüsten kaynaklanan bu hastalığa DSÖ, 11 Şubat 2020 tarihinde COVID-19 adını vermiştir (BBC, 2020). Hastalığın ortaya çıkışı ile ilgili çeşitli

görüşler ortaya atılsa da genel olarak kabul edilen görüş, Wuhan'daki bir hayvan pazarında yer alan deniz ürünleridir (TC. Sağlık Bakanlığı, 2020). Hatta Çin'li bilim insanları, virüsün 7 sene önce ortaya çıktığı ve mutasyona uğrayarak geçen sene pandemiye dönüştüğü yönünde bir inanişaya sahiptir. Yeni tip koronavirüs, Wuhan'dan bin 600 kilometre ötede bulunan Mojiang Hani Özerk Bölgesi'ndeki bir madende 2013 yılında terk edilmiş bir bakır madeninde keşfedilmiştir. Söz konusu virüs 2012'de 6 işçinin zatürre olmasına ve 3 işçinin hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Bu virüsün yeni tip koronavirüs olduğunu düşündüren neden ise analizler sonucunda 2013 senesinde ölümlere neden olan virüs ile yeni tip koronavirüs (COVID-19) arasında %96,2 oranında genetik benzerliğin olmasıdır (NTV, 2020). Çin'de başlayıp küresel bir tehdit haline alan COVID-19 pandemisi için en etkin çözüm etkili bir aşılama değildir.

COVID-19, insan sağlığını tehdit eden önemli bir salgın olarak tarihteki yerini almıştır. Ancak bireyler bu salgın nedeniyle sadece sağlıklarını kaybetmekle kalmayıp ruhsal olarak da çeşitli problemlerle karşılaşmaktadır. Gündelik yaşam pratiklerinde meydana gelen değişikliklerden en önemlisi maskedir. Maske takmanın zorunlu hale gelmesiyle bireylerin ev dışı ortamlarda sürekli maske takmak zorunda kalması bunun yanında sosyal mesafenin korunmaya çalışılması tüm dünyada yeni yaşam tarzı haline gelmiş durumdadır.

İncelenen metinlerde ana olay, COVID-19 pandemisidir. Bu pandemi sürecinde DSÖ'nün belirlenen tarih aralığında resmi web sitesinden pandemi ile ilgili yayınladığı haber ve beyanlar araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla olaydaki ana kaynak DSÖ'nün kendisidir. DSÖ, pandemi ile ilgili küresel kamuoyunu ilgilendiren genel bilgi paylaşımı yaparken paydaşlarının da konu ile alakalı görüşlerine yer vermektedir. Söz konusu paydaşlardan bazıları; BM (Birleşmiş Milletler), IPA (Uluslararası Yayıncılar Derneği), ITU (Uluslararası Telekomünikasyon Birliği), UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu), (UNWTO) Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü, (FAO) Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, (WTO) Dünya Ticaret Örgütü, ICC (Uluslararası Ticaret Odası), FIFA (Uluslararası Birlik Futbolu Federasyonu) olarak sıralanabilir. Bu paydaşlarla ortak şekilde hareket eden DSÖ, çeşitli etkinlikler ile birlikte ve güçlü şekilde pandemiden çıkış için çeşitli stratejiler geliştirmekte ve web sitesinden bununla ilgili bildirimlerde bulunmaktadır.

3.2. Mikro Yapı

3.2.1. Sentaktik Çözümleme

Eleştirel söylem analizine göre çözümlenen haber ve beyan içerikleri uzun-kısa, basit-karmaşık, aktif-pasif gibi sistematiklerde incelenmektedir. DSÖ'nün yayınladığı metinlere bakıldığında cümlelerin orta uzunlukta olduğu görülmektedir. Bunun yanında cümlelerin basit bir yapıda kurgulandığı ve aktif bir yapıda olduğu saptanmıştır. İçerik ile ilgili bilgi verilmesinde başlık kullanımı oldukça etkilidir. Ağırlıklı olarak başlıkların, ana olayı yalınlaştırarak en net şekilde ifade ettiği söylenebilir. Küresel kamuoyuna açıklama yapma sorumluluğu ile DSÖ, salgın ile ilgili bilgileri verirken gerekli yerlerde kaynak kullanımı ile bilgilerin hedef kitleler tarafından ilk kaynağına erişimde köprü görevi görmektedir.

DSÖ tarafından verilen metinlerin içeriğine bakıldığında nedenselliğe yönelik bilgi paylaşımının olduğu göze çarpmaktadır. Salgının ne durumda olduğu önceki bir tarihe göre o günkü güncel durumu, küresel kamuoyu açısından ne anlam ifade ettiği gibi ayrıntılar genel olarak metinlerde yer almaktadır. Özellikle metinlerdeki bilgilerin güncel versiyonlarının, eski versiyonlarda da yer aldığı ve bilgi sahibi olmak isteyen bireyleri en güncel haline yönlendirdiği saptanmıştır.

Kelime seçimleri açısından en fazla kullanılan yapılar "COVID-19 ", "Dayanışma", "Eylem Çağrısı", "Sağlık Hizmetleri", "Küresel Erişim", "Acil Durum" olarak sıralanabilir. Metinlerdeki sözcük seçimi, metinleri sunan tarafın dünya görüşünü yansıtmaya açısından önem

arz etmektedir. Bu nedenle DSÖ'nün seçtiği kelimelerin doğrudan birlik, beraberlik ve ortaklaşa güç paylaşımı ile salgına yönelik olarak kurgulandığı görülmektedir.

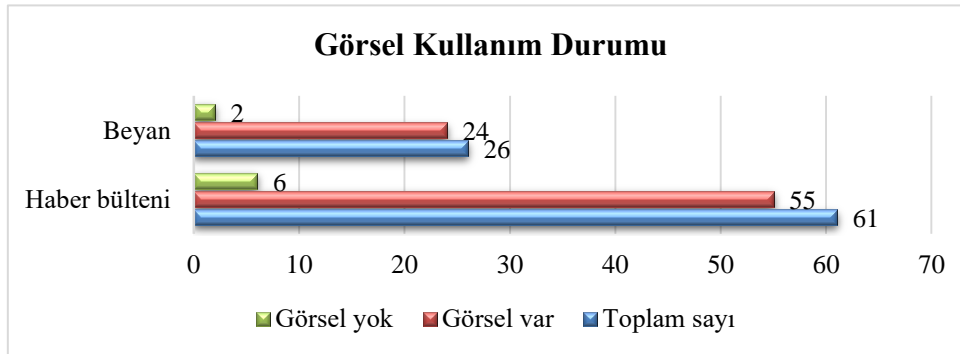
Haberlerin veriliş tarzları incelendiğinde, haber söylemini doğrudan etkileyen istatistiksel veriler ve referanslarının gerekli yerlerde verildiği görülmektedir. Metnin inandırıcılığının sağlanması noktasında referans kullanımı oldukça önemlidir. Bunun yanında metinlerin içeriğine uygun olarak görsel kullanımı göze çarpmaktadır. Metinlerin genel kurgusunda özellikle de beyanlarda DSÖ genel direktörü Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus'a yer verilerek kendisinin karizmasından yararlanılmaktadır. Bu kapsamda direktör, DSÖ'nün temel amacının sağlık hizmeti olduğunu ve insanların en önemli hakkı olan sağlık hakkının teminini sağlamak olduğunu vurgulamaktadır (WHO, 2020a). Bunlar haber retorikini oluşturan ve metinlerin (haber/beyanların) etkililiğini belirleyen önemli kriterlerdir. Her metnin içeriğinde genellikle tek seferlik ancak bazı metinlerde birden çok kullanım ile görsel kullanımı dikkati çekmektedir. Metin içeriğine uygun olarak aşı, ilaç gibi görsellerin yanında çocuk, sağlık çalışanları, virüsün resimleştirilmiş hali gibi pek çok görsel kullanımı bulunmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Söylemler, olay ve olguların sosyo-politik, sosyo-psikolojik ve tarihsel art alanını ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle dikkatle çözümlenmesi gerekmektedir. Bahsi geçen yönlerin irdelenmesi olay ve olguların neden-sonuç bağlamını ortaya koyarak varsa gizli/gömülü ideolojilerin de gün yüzüne çıkartılarak anlamlandırılmasını içermektedir (van Dijk, 1987). Söylemlerin bu denli önem arz etmesi ve bireylerin dış dünyayı algılama biçimlerini şekillendirmesi gibi eşsiz bir güce sahip olması, çözümlenmelerinin büyük bir gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu çalışma da, DSÖ'nün COVID-19 pandemisi başlangıç döneminde geliştirmiş olduğu söylemlerin eleştirel bir analizini içermektedir. Söz konusu analiz ile küresel kamuoyunda, kanaat önderi konumunda olan DSÖ'nün bu kimliğini dış dünya gerçekliğini iletmede söylemlerinin dilsel ve bilişsel düzlemini ortaya koymak amaçlanmıştır.

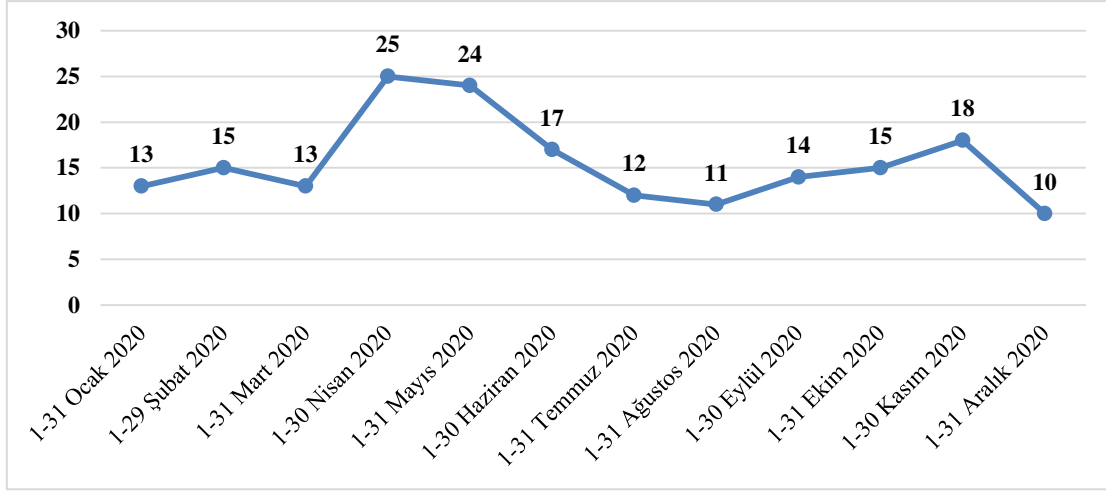
Çalışma kapsamında birinci amaç sorusu bulguları şu şekilde özetlenebilir: DSÖ'nün resmi sitesinde yer alan toplamda 87 metin ele alınmıştır (Tablo 2). Bu metinler, Teun A. van Dijk'in öncüsü olduğu eleştirel söylem modeli ile çözümlenmiş ve bulgulara erişilmiştir. İncelenen 61 haber bülteninden 55'inde, 26 beyandan ise 24'ünde görsel kullanıldığı saptanmıştır (Grafik 2). Görsellerde genel olarak COVID-19'a karşı birleşmeyi ve güçlü olmayı ileten mesajlar ile COVID-19'dan fazlaca etkilenen gruplara ilişkin içerikler verilmiştir. Her metinde çoğunlukla farklı görsel kullanılmakla birlikte bazılarında kullanılan fotoğraf açısından tekrara düşüldüğü görülmüştür. Metinlerde spot ve spot başlık kullanımı çoğunluktadır.

Grafik 2. DSÖ'nün 1 Ocak -31 Aralık 2020 tarihleri arasında paylaştığı metinlerde görsel kullanım durumu

Çalışmanın ikinci amaç sorusuna yönelik araştırma bulgularına göre, COVID-19 pandemisi ile ilgili bilgi veren ana kaynak konumundaki kurum DSÖ'nün kendisidir. DSÖ, pandemi ile ilgili küresel kamuoyunu ilgilendiren paylaşımlarında paydaşlarının da konu ile

Grafik 4. DSÖ'nün 1 Ocak 2020 ile 31 Aralık 2020 arasında paylaştığı COVID-19 konulu metinlerin aylara göre yoğunluk haritası

Eleştirel söylem analizi yönteminin kullanıldığı literatür çalışmalarına bakıldığında genel olarak online gazeteler üzerinden veya belirli bir olay özelinde online basında çıkan haberlerin analiz edildiği görülmektedir. Örneğin Okray (2018), “Türk Basınında Kadına Yönelik Tecavüz Haberlerinin Eleştirel Söylem Çözümlemesi Modeliyle İncelenmesi” başlıklı çalışmada Teun A. van Dijk’in eleştirel söylem çözümlemesi modeli ile tecavüz haberlerini değerlendirmiştir. Araştırma sonucunda ise medyadaki dilin tecavüz mitlerini, eril baskınlığı ve hegemonik erkekliği körüklediği dil yapısının kullanıldığı saptanmıştır. Diğer bir örnek Solak’ın (2011), “Küçük Ağa Romanının Eleştirel Söylem Analizi” adlı çalışmasıdır. Çalışmada metinlerin “makro” ve “mikro” yapılar aracılığıyla çözümlenmesi yapılmış ve eserde gerçekliğin dilsel kodlarla yeniden biçimlendirildiği, belli bir anlam ve ideoloji doğrultusunda retorik ve stratejik yapıların kullanıldığı saptanmıştır. Boztepe ise (2019), “Türkiye’de Yoksulluğun ve Yoksulların Televizyon Haberlerinde Temsili” adlı çalışmada yoksulluğun televizyon haberlerindeki temsil biçimlerini Teun A. van Dijk’in eleştirel söylem çözümlemesi kullanılarak incelemiş ve farklı yayın stratejilerine sahip televizyon kanallarında yoksulluk temsili benzeştiğini ancak kendi görüşleri doğrultusunda temsil biçimleri ürettikleri sonucuna varmıştır. Şen ve Taşdelen (2019) ise “Haberde Söylem Üretimi: 2018 Döviz Kuru Krizinin Haber Medyasındaki Yansımaları” başlıklı çalışmalarında gazete haberlerinin art alanındaki ideolojik etkileri ortaya çıkarmak amacıyla eleştirel söylem analizini kullanmıştır. Araştırma bulgularına göre ise, ana akım medyanın siyasal iktidarın söylemini yeniden ürettiği sonucuna varmıştır. Küçük Durur (2017), “Medyada Şiddetin Bir Başka Yüzü: ‘Doktora Saldırı’ Haberleri” başlıklı çalışmada en çok tıklama oranı bulunan haber sitelerindeki son beş yıllık arşivlerde doktorlara yönelik şiddet haberlerini meşrulaştıran ve sıradanlaştıran haberleri eleştirel açıdan incelemiştir. Temel eleştiri alanı olarak ise toplumsal bağlamdan yoksun metinler ile hedef kitlelerde farklı bakış açısı gelişmesine olanak tanımayan problemlerli söylem yapısı eleştirilmiştir. Son olarak Atasoy (2020), “Alman Medyasında 2019 Yerel Seçimleri Üzerinden Üretilen İstanbul ve Türkiye Söylemi: Bild Gazetesi Örneği” başlıklı çalışmada Almanya’da günlük tirajı en yüksek günlük gazete olan Bild’de 2019 yılının ilk yarısında yayınlanan ve İstanbul ile Türkiye konulu haber metinleri eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, İstanbul ve Türkiye hakkında politik duruma bağlı olarak değişen olumlu ve olumsuz olmak üzere iki farklı söylem üretildiği sonucuna varılmıştır.

Literatür örneklerinden yola çıkılarak DSÖ ile ilgili genel bir değerlendirme yapılacaktır. Eğer DSÖ’nün resmi web sitesindeki metinlerinde elde edilen verilere göre COVID-19 ile ilgili açık, net ve şeffaf nitelikte bilgilendirici mesajlar yayınlandığı görülmüştür. Bunların

dışında birlik, beraberlik ve ortaklaşa güç paylaşımı ile salgına yönelik bilgi paylaşımında hedef kitleler ve küresel kamuoyu ile etkin bir iletişim süresinin olduğu görülmektedir. Sonuç olarak DSÖ'nün küresel çapta, sağlık hizmetleri ve sağlıkla ilgili tüm konularda kamuoyu önderi olma konumunu yeniden üreten içerik paylaşımlarında bulunduğu ve DSÖ'nün kendisinin belirlediği ana amaçlar doğrultusunda eylemlerde bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

- Atasoy, İ., (2020). Alman Medyasında 2019 Yerel Seçimleri Üzerinden Üretilen İstanbul ve Türkiye Söylemi: Bild Gazetesi Örneği. *International Journal of Language Academy*, cilt.8, 260-280.
- Aydın, A. ve Güner A. (2020), COVID-19 Salgınının Tarım Sektörü Ve Gıda Güvenliği Üzerine Etkisi: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme, *Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, (3)2. 155-171.
- BBC (2020). Koronavirüs nedir: COVID-19 'a karşı hangi önlemler alınmalı, virüsün özellikleri neler? Retrieved from <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51177538> (Erişim tarihi: 07.07.2020)
- Boztepe, V. (2019). Türkiye'de Yoksulluğun ve Yoksulların Televizyon Haberlerinde Temsili. *Ankara Üniversitesi İlel Dergisi*, 6(2) , 329-358.
- Brown, G. ve George Y. (1983). *Discourse Analysis*. U.S.A: Cambridge University Press.
- Crosby, A. (1972). *The Columbian Exchange: Biological Consequences of 1492*, Westport, CT: Greenwood Press.
- Doyuran, L. (2018). Medyatik Bir Çalışma Alanı Olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi (Televizyon Dizileri Örneğinde). *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 301-323. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.362184>
- ECDC (2020) European Centre for Disease Prevention and Control, Retrieved from <https://www.ecdc.europa.eu/en/geographical-distribution-2019-ncov-cases> (Erişim tarihi: 10.07.2020)
- Fairclough, N. (1989) *Language and Power*. London, Longman.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press & Blackwell publishing Ltd.
- Fairclough, N. (1995) *Critical Discourse Analysis*. London, Longman.
- Fauci A.S., Lane HC, Redfield RR. (2020). COVID-19-Navigating The Uncharted. *New England Journal of Medicine*, 2020;382 (13), 1268–9. doi:10.1056/nejme2002387.
- Holshue M.L.(2020). First Case Of 2019 Novel Coronavirus In The United States. *The New England Journal of Medicine*, 382:929–936. doi:10.1056/NEJMoa2001191.
- Huang C., Wang Y., Li X., Ren L., Zhao J., Hu Y., Zhang L., Fan G., Xu J. ve Gu X. Clinical Features Of Patients Infected With 2019 Novel Coronavirus In Wuhan, China. *National Library of Medicine*. 395, 497–506. doi: 10.1016/S0140-6736(20)30183-5
- Janks, H. (1997). Critical Discourse Analysis as a Research Tool. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 18(3), 329–342. doi:10.1080/0159630970180302
- Karaduman, S.(2017) Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif, *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi*, 4(2), 31-46.

- Koca, O.(2019), Türkiye’de Siyasal Ayrışma Ve Medya: 28 Şubat Sürecinin Merkez Medyada Sunumunun Eleştirel Söylem Analizi İle Çözümlemesi, *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (8)2. 144-160.
- Küçük Durur, E. (2017). Medyada Şiddetin Bir Başka Yüzü: ‘Doktora Saldırı’ Haberleri. *Atatürk İletişim Dergisi*, 45-60.
- Marmarosh, C. L., Forsyth, D. R., Strauss, B., ve Burlingame, G. M. (2020). The psychology of the COVID-19 pandemic: A group-level perspective. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 24(3), 122-138. <http://dx.doi.org/10.1037/gdn0000142>
- NTV (2020). Yeni Tip Corona Virüs Yedi Yıl Önce Çin’deki Bir Madende Ortaya Çıktı. Retrieved from https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/yeni-tip-corona-virus-yedi-yil-once-cindeki-bir-madendeortaya-cikti,auUoU4QivEadOLkVoElNBg/po0ImpgFEEG_zh6Deb3JAw (Erişim tarihi: 10.07.2020)
- Okay, Z . (2018). Türk Basınında Kadına Yönelik Tecavüz Haberlerinin Eleştirel Söylem Çözümlemesi Modeliyle İncelenmesi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 21(1), 190-238. <https://doi.org/10.18490/sosars.419058>
- Schiffirin, D. (1994). *Approaches to Discourse*, USA:Blackwell Publishers.
- Solak, Ömer (2011). “Küçük Ağa Romanının Eleştirel Söylem Analizi”. *Akademik Bakış Dergisi*, 26, 1-14.
- Sperling, J. (2014). The World Health Organization. In. Lee, K. (Eds). *World Health Organization, Handbook on Governance and Security*. Chapter 27, Edition 1, 504-519.
- Şen, A. ve Taşdelen, H. (2019). Haberde Söylem Üretimi: 2018 Döviz Kuru Krizinin Haber Medyasındaki Yansımaları. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (31), 254-275. <https://doi.org/10.31123/akil.532292>
- T.C. Sağlık Bakanlığı COVID-19 Bilgilendirme Sayfası. Retrieved from <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/COVID-19-nedir.html> (Erişim tarihi: 11.07.2020)
- TDK (2020), Söylem Nedir? Retrieved from <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 3.09.2020)
- Tomgüshehan, T.(2017), *Türkiye’de Çözüm Sürecinde Yazılı Basının Eleştirel Söylem Analizi: Sabah Ve Özgür Gündem Gazeteleri Örnek Olayı* (Yayımlanmamış doktora tezi). Yakın Doğu Üniversitesi, Kıbrıs.
- UKEssays. (2018). World Health Organization (DSÖ) Priorities. Retrieved from <https://www.ukessays.com/essays/politics/world-health-organization-DSÖ-9986.php?vref=1> (Erişim tarihi: 10.10.2020).
- Van Dijk, T. A. (1977). *Pragmatic Macrostructures In Discourse And Cognition*. M. de Mey, vd., (Ed). (s.99-113). University of Ghent.
- Van Dijk, T. A. (1987). *News Analysis: Case Studies of international and National News in the Press*. Routledge Communication Series.
- Van Dijk, T.A. (1993). Principles of Critical Discourse Analysis. *Discourse & Society*. 4(2):249-283. doi:10.1177/0957926593004002006.
- Van Dijk, T.A. (2009). *Society and Discourse: How Social Contexts Influence Text and Talk*. Cambridge University Press.
- Watts, S. (2003). *Disease and Medicine in World History*, London: Routledge
- WHO (2020a). Biography. Retrieved from <https://www.who.int/director-general/biography> (Erişim tarihi: 11.10.2020).

- WHO (2020b). Who We Are. Retrieved from <https://www.who.int/about/who-we-are/history> (Erişim tarihi: 11.10.2020).
- WHO (2020c). What we do. Retrieved from <https://www.who.int/about/what-we-do> (Erişim tarihi: 11.10.2020).
- WHO (2020d). Where we work, Retrieved from <https://www.who.int/about/where-we-work> (Erişim tarihi: 11.10.2020).
- WHO (2020e). Regional officials, Retrieved from <https://www.who.int/about/who-we-are/regional-offices> (Erişim tarihi: 11.10.2020).
- WHO (2020f). How can we protect others and ourselves if we don't know DSÖ is infected?, Retrieved from <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-COVID-19> (Erişim tarihi: 13.11.2020).
- WHO (2020g). Coronavirus disease (COVID-19) advice for the public, Retrieved from <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public> (Erişim tarihi: 18.11.2020).
- Wu, Yi-Chi, Chen, Ching-Sung, Chan, Yu-Jiun. (2020).The outbreak of COVID-19: An overview, *Journal of the Chinese Medical Association*. Volume 83(3). 217-220. doi:10.1097/JCMA.000000000000027.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : %50
2. yazar katkı oranı : %50